

Când s'a hotărât restaurarea acestui vechiu monument, întemeiat de Doamna Elena lui Petru Rareș în anul 1551, el se găsea în stare atât de jalnică încât cu greu se putea întrevedea adevărata lui structură din timpul întemeierii.

Corpul bisericii era supra-înălțat cu o zidărie de vre-o doi metri, decorată cu mici arcaturi ogivale în tencuială, întinzându-se de jur împrejurul bisericii, și încoronată cu o cornișă din lespezi de piatră brută, acoperită cu un profil tencuit, totul fără nici un caracter și amintind formele extremei decadente a goticului austriac dela începutul secolului al XIX-lea, care a lăsat în țara noastră atâtea urme de tristă memorie.

Acoperișul bisericii, din cauza acestei supra-înălțări a zidurilor din fațade, ascundea amândouă bazele poligonale stelate ale turlei.

În fața ușii bisericii și făcând corp cu ea, se ridica o clopotniță pătrată, înaltă și masivă, clădită la 1817, probabil odată cu «restaurarea» ce s'a făcut atunci acestei biserici. Tot din acea epocă era și veșmântarul ce să găsea alipit la sudul altarului și presinta forma unui cub acoperit cu o învelitoare formând spre sud un fronton triunghiular.

Atât clopotnița cât și turla bisericii erau acoperite cu învelitori bulbucate. Tot exteriorul era tencuit în mod inform. Ferestrele dela pronaos, altar și sânnuri erau lărgite prin spargerea zidului, iar chenarele de piatră lipseau. Bazele stelate ale turlei, ascunse sub acoperiș, erau atât de deteriorate, încât nu mai aveau formă. Contraforții mici dela turlă erau ruinați. Soclul bisericii, era îngropat în pământ cu aproape un metru, iar brâul de piatră nu mai exista, pietrăria dela ușa bisericeii era în parte ruinată.

Cercetările ce s'au făcut au dovedit întâi că mai toată zidăria bisericii este de piatră brută; sub tencuială în unele părți erau cărămizi cari completau pietrele căzute; părțile superioare ale bisericii, firidele, erau de cărămizi probabil aparente la origină, însă deteriorate mai târziu și tencuite din această cauză în urmă. La soclu, contraforți, ferestre etc. s'a găsit piatră cioplită de dimensiuni mai mari, însă în mare parte deteriorată.

În dărâmarea clopotniței s'a găsit în interiorul zidărilor pietre vechi cioplite, cari s'au constatat că sunt chenarele ferestrelor vechi dela altar și sânnuri, ce s'au putut astfel reconstitui exact. Ferestrele

pronaosului cari erau astupate, s'au găsit de asemenea: cea dela apus era desfigurată și în parte, ascunsă; cea dela miază-zi era cu totul zidită, din care cauză se deschisese alta alături.

După ce s'a dărâmat clopotnița și veșmântarul, cari nu făceau parte din vechia biserică s'a început desfacerea cornișei și a zidăriei supra-înălțate a corpului bisericii, din cari s'au scos lespezi mari de piatră brută, cari în urmă s'au cioplit, pentru a se face cu ele trotuarul din jurul bisericii.

Spre a nu se expune biserica și bolțile la ploi, s'a proptit acoperișul vechiu și s'a lucrat zidăria și cornișa nouă la adăpostul lui.

În acelaș timp s'a făcut de jur împrejurul bisericii o săpătură, care a dat la iveală nivelul primitiv al pământului care se înălțase cu timpul. Soclul bisericii, foarte deteriorat, s'a completat cu piatră tare din Bucovina, iar la colțuri cu piatră de talie în blocuri mai mari, apoi s'a așezat deasupra soclului un brâu profilat din piatră tare din cariera de la Piatra-N.

Zidăria pereților din fațade, care era foarte neregulată și strică, s'a îndreptat peste tot, dărâmându-se părțile deteriorate și umpluturile făcute în urmă și completându-se cu piatră zidită cu ciment. Muchiile verticale ale colțurilor fațadelor și ale contraforților s'au îmbrăcat cu pietre cioplite, formând colțare alternate succesiv într-o parte și într'alta, după modelul bisericilor din timpul lui Ștefan cel Mare.

Toată zidăria de cărămidă aparentă, firidele și filarele verticale s'au făcut din cărămidă de Ciurea; interiorul firidelor s'au tencuit cu mortar cu praf de piatră. Ferestrele dela altar și sânnuri s'au reconstituit după modelul pietrelor ce s'au găsit în dărâmăturile clopotniței, iar ferestrele mari originale de la pronaos s'au corectat și completat spre a se obține o formă pe cât s'a putut de regulată. Tot asemenea și pietrele dela chenarul ușii bisericii au trebuit să se înlocuiască în parte, iară restul să se corecteze, cioplinându-se și cărpindu-se, spre a se obține profile cât mai geometrice. Aceste lucrări de piatră cioplită s'au făcut cu piatră din Bucovina. Cornișa bisericii s'a făcut după tipul obișnuit, din cărămizi aparente, așezate în dinți de ferestru, de oarece nu s'a găsit nici un indiciu despre forma primitivă a acestei cornișe.

Toată zidăria de la partea superioară a corpului bisericii precum și aceea care ține șarpanta, a trebuit a se

reface din nou, apoi șarpanta de la acoperiș cu trașină de lemn cu console vopsite cu carbolineum. Acoperișului i s'a dat pantă mică la corpul bisericii, spre a se lăsa degajată basa turlei și s'a învâlit cu olane din fabrica Gorj din Târgu-Jiu, așezate pe astereală și ruberoid. Bazele turlei s'au refăcut amândouă restituindu-se formele primitive și acoperindu-se cu olane. Turla s'a îmbrăcat toată cu cărămidă aparentă, după formele găsite sub tencuială, și s'a completat cu o cornișă la fel cu cea de la corpul bisericii. Două din cele patru ferestre de la turlă s'au refăcut din nou și celelalte s'au completat și corectat, iar interiorul firidelor s'a tencuit ca și celelalte. Sub fe-

restrele turlei s'a așezat un brâu de piatră, care înconjoară turla la locul unde structura zidăriei și alte turlle similare ne-au arătat că fusese mai înainte. Contraforții turlei s'au refăcut cu totul împreună cu copertinele lor de piatră. Acoperișul turlei s'a făcut poligonal, ca și pereții turlei, iară forma s'a ales înaltă, spre a se accentua caracterul general al bisericilor din Moldova, care se deosebesc prin proporțiuni mai înalte și prin predominarea liniilor verticale.

În sfârșit, s'a așezat cruci noi cu extremitățile în treflă și cu paftale poleite, după exemplul crăcilor vechi de biserică foarte răspândite în Moldova.

Arhitect N. GHICA-BUDEȘTI.

II.

MEMORIU

ASUPRA LUCRĂRILOR DE RESTAURARE EXECUTATE LA MĂNĂSTIREA HUREZI ÎN 1911

1. La clopotniță.

S'a preschimbac acoperișul cu olane noi, înlocuindu-se olanele stricate și legându-se cu mortar de var alb la anumite intervale șirurile orizontale și verticale, pentru o mai mare stabilitate.

2. La stăreție.

a) S'a desfundat tavanul din camera zisă a preoților, dela extremitatea răsăriteană, lăsându-se aparentă bolta cea veche, a cărei tencuială s'a reparat; s'a făcut din nou dușumeaua și o sobă.

b) Sub această cameră, la parter, în încăperile din rândul pivnițelor unde se afla o magazie s'a amenajat bucătăria stăreției, cu o intrare separată și cu o câmară; vechea bucătărie, alipită de zidul din fundul curții, s'a dărâmat.

3. La chiliile nordice.

a) S'a făcut reparații la uși, ferestre, sobe, făcându-se chiar din nou pe unde a trebuit.

b) S'a făcut o poartă de intrare la încăperea cea mare dela parter din spre capătul răsăritean.

4. La chiliile estice.

a) S'a făcut reparațiuni la uși, ferestre, sobe, făcându-se din nou pe unde au fost de trebuință.

b) S'a amenajat în chiliile încăperile de jos din partea stângă, refăcându-se temelile, tavanele, sobele, bucătăria, dușumelele și tâmplăria.

5. La chiliile sudice.

S'a amenajat în chiliile încăperea de jos din partea dreaptă, refăcându-se tencuiala, tavanul, dușumelele, soba, de asemenea locul gol de sub scara ce duce la clopotniță s'a amenajat în câmară pentru această chilie.

6. La chiliile răsăritene.

Aceste chiliile, construite în spre altar și alipite la zidul ce închide curtea, sunt făcute cu mult în urmă (1842), deci, potrivit avizului Comisiunii, s'au dărâmat în parte, urmând ca restul să se dărâme în vara viitoare. Zidul s'a reparat, asemenea și tencuiala, iar vechea poartă de trecere ce era astupată s'a desfundat făcându-se o poartă nouă de stejar în stilul celor vechi.

7. La Bolniță.

a) S'a aliniat și plantat cu brazi alea ce duce la poarta bisericii de la Bolniță.

b) S'a restaurat poarta de trecere în grădina Bolniței, reparându-se și a iniindu-se zidul înconjurător, ce era în parte dărâmat.

c) S'a subzidit zidurile din pivniță ale Foișorului, amenințate să se dărâme prin surpura malurilor de sub temelie. În acest scop s'a umplut groapa ghețării, s'a nivelat și s'a închis intrarea cu o poartă de stejar.

Tot aci s'a făcut și o mică alee de comunicație cu curtea, prin ajutorul unei scări de piatră brută, care s'a refăcut dinpreună cu parapetul său.

d) Prin cimitirul Bolniței s'a trasat de asemenea o alee ce leagă drumul Foișorului cu porțița din zidul de afară, reparat și el, și în care s'a practicat o deschizătură boltită, înlesnind trecerea spre poteca ce duce la schitul Sf. Apostoli.

e) În jurul Bolniței s'a făcut un trotuar de bolovani și șanțuri de scurgere a apelor din ploi, îndepărtându-se astfel apa dela zidurile Bolniței.

8. La schitul S-ții Apostoli.

a) S'au reparat și s'au rezidit zidurile înconjurătoare ale curții, făcându-se o poartă de zidărie cu arc deasupra și închizându-se cu o porțiță din lemn de stejar.

b) S'a refăcut acoperișul cu șarpanta nouă, atât la schit cât și la turlă, și s'a învelit cu șindrilă îmbibată cu carbolineum.

c) S'au reparat tencuiele și s'au vărut, refăcându-se și soclul, iar la turlă s'au așezat ferestrele cele noi din lemn de stejar, prevăzute patru din ele cu o despărțitură în formă de jaluzele pentru ventilație. Ferestrele celelalte sunt și ele lucrate, urmând a se așeza în vara viitoare.

d) În jurul schitului s'a făcut un trotuar de bolovani și s'a nivelat curtea, înlesnindu-se scurgerea apelor.

e) S'au descoperit zidurile chiliilor dărâmate precum și zidurile stăreției, curățindu-se curtea de pământul depus și molozul provenit din dărâmături.

f) S'a dărâmat pridvorașul din față, care amenința să cadă, fiind crăpat și slăbit, s'a pregătit toată pie-trăria lui, astfel ca în campania viitoare să se poată